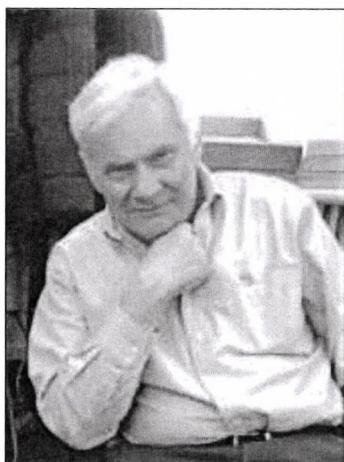

DONALD J. ORTNER
(1938–2012)

Súlyos vesztés érte 2012. április 29-én a humán paleopatológia, oszteológia és történeti antropológia világát: elhunyt Donald J. Ortner paleopatológia professzor, antropológus, a washingtoni Smithsonian Intézet Természettudományi Múzeumának korábbi igazgatója, az intézmény Embertani Tárának egykori vezetője.

Donald J. Ortner 1938-ban született a Massachusetts állambeli Stoneham-ben. Zoológusi diplomájának megszerzését (1960) követően kezdett el dolgozni a Smithsonian Intézet Természettudományi Múzeumában (Smithsonian Institution, National Museum of Natural History, NMNH, Washington DC, USA). Egykori közvetlen munkatársa és mentora, *J. Lawrence Angel* is szerepet játszott abban, hogy érdeklődése igen korán a történeti antropológia és paleopatológia felé fordult. Fiatalkori kutatásaival összhangban 1967-ben a Syracuse University-n antropológus mesterfokozatot, majd 1970-ben a University of Kansas-en antropológiai tárgyú PhD fokozatot szerzett. *„The Effects of Aging and Disease on the Micromorphology of Human Compact Bone”* című doktori értekezésének elkészítésében kiváló hisztológiai alapismeretei és fotográfiai tapasztalatai, tehetsége is nagyban segítettek.

Az NMNH Embertani Tárának kurátoraként végzett muzeológusi tevékenysége mellett folyamatos kutatómunkát folytatott. A paleopatológia mindig érdeklődésének fókuszában állt, azonban kutatásai egyaránt kiterjedtek a humán oszteológia alapvető biológiai folyamataira, a régen élt humán populációk biokulturális adaptációjára és a fertőző megbetegedések evolúciójának kérdéseire. Kutatói tevékenységének sokszínűségét tükrözi a munkássága során megjelent 125 tanulmánya. Szakcikkei, könyvfejezetei és könyvei azonban nem darabszámukban, hanem alaposságukban, minőségükben emelték ki szerzőjüket az utóbbi fél évszázad paleopatológusai közül. A modern paleopatológia egyik alpműveként tartják számon az 1981-ben megjelent, Walter G. J. Putschar bostoni patológus professzorral társszerzésben megalkotott *„Identification of Pathological Conditions in Human Skeletal Remains”* könyvét. Ez a különleges mű, amely a humán csontvázakon felfedezhető kóros elváltozások biológiai és történeti háttere mellett azok noszológiai csoportosítását és evolúciós kérdéseit is feltárja az olvasó előtt, több generációnyi paleopatológus számára biztosította évtizedeken keresztül a kutatáshoz szükséges legfontosabb ismereteket. (E sorok írója éppúgy Ortner és Putschar művéből sajátította el a paleopatológia alapjait az 1980-as évek végén, mint a mai hallgatók túlnyomó többsége.) Nem véletlen, hogy már 1985-ben újabb kiadást ért meg a szakkönyv. A 2000-es évek elejére ismét hiánycikké váló paleopatológiai kézikönyv iránti igény, és az időközben napvilágot látott újabb ismeretek hatására 2003-ra Donald Ortner átdolgozta és önállóan újra megjelentette az *„Identification of Pathological Conditions in Human Skeletal Remains”* c. művet. 2012-ben, röviddel halála előtt fogott hozzá a paleopatológiai kézikönyv újabb átdolgozásához és bővítéséhez, aminek befejezését azonban a 2012. áprilisában bekövetkezett súlyos agyvérzése, ill. hirtelen halála megakadályozta.

Donald Ortner három gyermek édesapja és négy unoka nagyapja volt. Szerető családjában a legfontosabb támaszt jelentő felesége, Joyce (szül. *Joyce Elayne Walker*) a családi köteléken túl

munkatársként is végigkísérte, segítette pályáját. Tanulmányainak előkészítésében, könyveinek szerkesztésében kiemelkedő szerepet játszott volt asszisztense, a magyar származású *Stix Ágnes*, aki hosszú évtizedeken keresztül támogatta kutatómunkáját az NMNH Embertani Tárában – s közben segítséget nyújtott Donald Ortner magyarországi partnerkapcsolatainak fejlesztésében is.

Donald Ortner az 1990-es években négy éven át az NMNH Embertani Tárának vezetője volt, majd ezt követően a múzeum főigazgatói posztját is betöltötte. Az adminisztratív feladatoknál azonban sokkal szívesebben foglalkozott a tudománnyal – ahogy azt sokszor megemlítette kutatótársainak baráti beszélgetések során. A humán paleopatológia terén kifejtett iskolateremtő aktivitása, nemzetközi szakmai reputációja miatt számos szakmai folyóirat szerkesztő bizottságának tagja volt. (Halála pillanatában három nemzetközi folyóirat: az *International Journal of Osteoarchaeology*, a *Journal of Paleopathology* és a *Paleopathology Newsletter* szerkesztőbizottságaiban tevékenykedett párhuzamosan.) Hosszú időn keresztül tagja volt a *Paleopathology Association* elnökségének. A legrangosabb nemzetközi paleopatológiai társaság elnöki tisztét 1999 és 2001 között töltötte be. 2005-ben kiemelkedő paleopatológiai munkásságáért *Eve Cockburn* díjjal tüntették ki.

Gazdag nemzetközi együttműködéseinek sorából kiemelkedik Donald Ortner kapcsolata a University of Bradford (Bradford, UK) jelenlegi és korábbi oktatóival és kutatóival. Meghívott professzorként több, mint egy évtizeden keresztül rendszeresen dolgozott *Keith Manchester*, *Charlotte Roberts* és munkatársaik körében a paleopatológiai ismeretek magas szintű egyetemi oktatásában.

Nemzetközi szakmai kapcsolatai között feltétlenül meg kell emlékeznünk néhány magyarországi vonatkozásról is. 1997-ben elvállalta a Magyarországon rendezett *International Congress on the Evolution and Paleoepidemiology of Tuberculosis* (ICEPT) kongresszus tudományos társ-elnökségét, a rendezvény lebonyolításában és az arra épülő tanulmánykötet megírásában is aktív szerepet vállalt. Ez a kapcsolat a következő években sem szakadt meg: 1999-ben az ICEPT rendezvényhez hasonló szerepet vállalt a bradfordi, brit-magyar-francia szervezésű, a lepra evolúciójáról szóló konferencián. A fertőző megbetegedések evolúciója iránti érdeklődése, és az említett közös rendezvények eredményei is közrejátszottak abban, hogy francia és magyar partnereit (*Olivier Dutour*, *Pálfi György*) 1999 és 2010 között három alkalommal is fogadta az NMNH Embertani Tárában. A kedves meghívásért, a paleopatológiai kutatások lehetőségéért a „Terry Anatomical Collection”-ben és az értékes szakmai konzultációkért hálával tartozunk Ortner professzor úrnak. (Ezeknek a közös kutatásoknak néhány eredményéről beszámoltunk az *Anthropologiai Közlemények* 52. számában. A tanulmány részletes, angol nyelvű változata – amely sajnálatos módon csak Donald Ortner halála után jelenhetett meg – az *Acta Biologica Szegediensis* honlapjáról letölthető: <http://www2.sci.u-szeged.hu/ABS/2012/Acta%20Hp/5601.pdf>).

Donald Ortner professzor újabb magyarországi látogatását 2012. márciusára terveztük. Az ICEPT2 rendezvény szervezésének megkezdésekor még bízott abban, hogy ismét vállalhatja a tuberkulózis evolúciójáról szóló konferencia tudományos elnökségét. 2011 őszén azonban egészségi állapotának gyengülése az utazás lemondására kényszerítette. Őszintén bízunk abban, hogy „lesz legközelebb” – néhány hónapja azonban tudjuk, hogy sem Magyarországon, sem más országokban nem hallgathatjuk többé csodálatos előadásait ...

Donald Ortner életműve azonban örökre ismert marad a paleopatológia világában.

Pálfi György